

INTERVIEW

IT IS HIGH TIME WE DID SOMETHING FOR OURSELVES

“The hope for the Romani community, not only in Macedonia, but throughout Europe, lies with the students ”

Zeljko Jovanovic

A lot of our Romani students study, but are also forced to work at the same time. Is this a limiting factor or is to be treated as an advantage?

Personally, I started working for an American organization while I was still studying. That was my first job, and as a matter of fact I did not experience the typical student life because I was employed on a full-time basis. Nonetheless, a year ago when I studied at Oxford, I had the opportunity to experience the genuine student life and fully devote myself to the studies. Earlier, I did not have the opportunity to do that. However, my experience is not to be seen as a role model. Namely, each and every student is to decide on his/her own path. We still have to bear in mind the fact that many students who start the studies, withdraw and eventually quit. The completion of studies is to be your priority. It is of paramount importance to create critical mass that is smarter, more competent and more organized than the others. In

addition to this, I would like to emphasize that while I was studying, I never had the opportunity to meet so many Romani students. We do not only need students, but also graduated doctors, lawyers, economics, architects, politicologists, IT experts, teachers, and many others who can help their own people.

What is in the interests of the young people? What should they do?

At present, a lot of young people are becoming members of political parties so that they could be employed in the state administration. This is a major issue in Macedonia and beyond where employment can be secured on the basis of political affiliation and membership. Alternatively, they are engaged on certain education related projects where they teach the children how to read or write. The latter is something that we ourselves are doing

although, as you know, the surrounding countries are also affected by the grave economic situation. The problems affect all, and the Romani alike. Nevertheless, we are concerned with the phenomenon of racism, which further aggregates the scope of problems, thus encountering a higher degree of problems compared to the others. How can we solve this? Politics is one way of modifying the system that makes us obedient and kneeling under the prevalence of poverty and psychological torture. This is why you should be entering politics because you have the potential to raise your heads high. When I speak of politics, I do not only have political parties in mind. I refer to the nongovernmental organizations that deal with this subject matter. As far as politics is concerned, it represents power. But again you cannot just win the power. Who would just give up the power for you? Nobody! You have to struggle, organize yourselves collectively as a generation that has at least 50 years of life ahead and is willing and capable of planning and acting in the long run. The hope for the Romani community, not just in Macedonia, but throughout Europe, lies with the students. Personally I see the students as the only hope and driving force. The nongovernmental sector has its own respective role, but its role is not powerful enough compared to yours. As students you are to stand up and start thinking, because the future is in your hands. Some of you will have to dedicate yourselves to the collective interest of the Romani community. You represent the future and the prospects for the future generations. If you look back at the leaders of the past, you could see that they have become leaders because of the traits they inherited from the past generations and because they managed to move the process further. We cannot expect to have only one leader that we would all follow. The political viewpoint with

reference to our situation is very important and it presupposes long-term perspective where the nongovernmental sector has its own place. At the time when I started, I did not know where I was, what my starting point was or what the nongovernmental sector was like. This is because a nongovernmental organization equals anti-governmental organization. At the time I was surrounded and supported by people and I was not penalized for the mistakes made. It is of paramount importance to be supportive and understanding towards the people surrounding you. At such times you come to realize that mistakes are beneficial and pave the road to success. I was genuinely lucky to be supported by the people surrounding me so there was no occurrence of de-motivation. Personally, I never present myself as an activist due to the fact that an activist is an individual that by default is to belong to a bigger organization. I see myself as an individual who has learned his lessons and the structure of the previous generation as a basis for my action and that I belong to the struggle that is much more grandeur. Therefore, I am to bestow in you, as a future generation, much more than I have inherited from the generation before me. This is the way to create new generations that would be stronger and wiser compared to the previous ones and competent to amass political and economic capital for one's nation.

How do you help the students?

In Budapest we help the young people set up their own organizations and networks thus enabling them to express their viewpoints of the Romani people and the world. You are much faster compared to the previous Romani leaders in the sense that you are more forward-thinking when it comes to the modern world,

to the future and to the technology that you use much more expediently than the others. Nonetheless, it would take time to resolve the encountered problems and therefore our hopes of fast resolution are not high. It might take several generations. Furthermore, we assist the people who wish to study in Budapest. The Roma Education Fund helped the students complete their studies. We also helped them set up their organizations and contributed to their networking. Nonetheless, according to me, things now really depend on you, and not on the SOROS Foundation. We may have the money, but, still we lack what you have. Our role is to help you with what you already have, namely energy, zeal, ideas, knowledge and the chance to establish closer contacts with our people. We are not the key factor. You, the young and the students, are the crucial factor, and therefore we strive to support the ones who have long-term visions for the future, who see potential, power and wisdom among the members of our nation, and who are willing to work with the others for the purpose of changing the community and the system that keeps us hostages of the current situation.

In Macedonia, most of the support for realization of projects is provided by the SOROS Foundation...

When it comes to the international foundation, I would like you to imagine the situation if it had not been for the SOROS Foundation. SOROS has been familiar with the situation pertaining to the Roma population for more than 20 years. In the course of this period, it has spent more than 200 000 000 \$ in more than 20 countries throughout Europe. What would happen if the Foundation would not finance the projects? How that would affect the Romani community, actually depends on you. We are not the

ones that can provide the answer. The international organizations show less and less interest and are faced with other challenges, such as terrorism, migration, the economic crisis in the EU and many other issues. We are a lesser priority to them, and there is an evident decline in the discussions on the topic of the Roma situation in Europe. The prospects at an international level are closing down, not opening up. What does this actually mean? It simply means that we are running out of time. We have been working for years, we have been producing and sending reports to the international organizations hoping that they themselves would solve the problems. Unfortunately, we can no longer rely on the international organizations since they do not have mechanisms that would be sufficiently effective to exercise pressure on the state with reference to resolution of issues concerning water, sewerage, housing, employment, education and the like. This primarily refers to the countries that already part of the EU, whereas the Balkan countries are undergoing the accession process. Times are coming when we could no longer rely only on the SOROS Foundation or on the international organizations. It is high time we resorted to ourselves and considered what we could do for ourselves by introducing our own policy and being a role model for the others. This is the very essence of what my colleagues and I in REF, Budapest, consider and insist on, i.e. Roma leadership. This actually implies that we are to assume responsibility and to define our respective goals and priorities. The others are to follow us and assist us, but we are the ones to assume responsibility both for good and bad decisions.

At the very end, what would be your advice for the Romani community?

Let me remind you of a practical example from our history. Following the Second World War, Germany was devastated in economic terms. Nonetheless, 30 years later Germany was again a driving force. You are probably asking yourselves why. One of the crucial reasons is their way of thinking regarding collective problems and interests. They considered and focused on the problem, but not a short-term resolution, but a solution that would be appropriate for the future generations as well. They considered the establishment of institutions that would resolve the problems in the long run and not to have to be dependent on a single leader or a single generation. They focused on institutions that would outlive the individual and could be modified and upgraded by the future generations and that would be capable of responding to any present challenges or issues. The present situation of our people is the result of a multi-generational systematic destruction of our economic, political and cultural existence. The problems we are encountering are spreading and increasing at a faster pace. Nonetheless, today the percentage of university graduates is higher compared to the situation 20 years ago. Many of our people have migrated to the western countries where their living conditions are much better to the ones of their parents. This is a glimmer of our hope to gain power. It is very likely that we can excel at articulating and pursuing our policy. Several

generations are to work much more devotedly, continuously and consistently so that our people can experience and feel the positive outputs of our political acting. We may not allow our political acting in the following 30 years be worse than the one of 30 years ago. It is not the issue of how we would solve all problems in the following one, two or three years. The issue is of what we would bestow to the generations to come. Which and what kind of institutions we would leave to the future generations so that they function and act better than us. Should these organizations be appropriate for our priorities? Would these organizations be welcoming to the young people, would they defend their respective interests so that they could further prosper and assume even greater responsibility? Are our institutions credible and working in the best interest of our people? Are they institutions that our people could gladly contribute to by investing both their time and money? I wish we could have stronger Roma organizations, stronger Roma media and experience as a repository for the other generations to draw upon and learn from our failures and success. We are to leave behind Roma organizations acting as political organizations that are trustworthy and credible and continuously working on behalf of the interests of the generations to come.

ИНТЕРВЈУ СО...

ВРЕМЕ Е САМИ ДА НАПРАВИМЕ ЗА СЕБЕ

„Надежта за ромската заедница, не само во Македонија, туку и во цела Европа е во студентите“

Жељко Јовановиќ

Многу наши студенти Роми студираат, но се принудени и да работат. Дали тоа ги ограничува студиите или може да се третира како предност?

И јас, лично, почнав да работам за американска организација уште кога студирав. Тоа беше мојата прва работа и никогаш, практично, не сум имал студентски живот, бидејќи сум работел полно работно време. Но, пред извесно време, слободно може да кажам, имав вистински студентски живот бидејќи една година студирав на Оксфорд и целосно можев да се посветам на студиите. Претходно, не можев. Меѓутоа, моето искуство не е рецепт за другите. Секој студент треба да го избере својот пат. Сепак, има проблем со тоа што многу луѓе што го започнуваат студирањето се откажуваат. Напротив, приоритет нека ви биде да ги завршите студиите. Да се создаде критичка маса која што е попаметна, поспособна и поорганизирана од

останатите. Исто така, претходно додека студирав, немав прилика да сретнам толку Роми студенти. Нив ги гледав само додека работев. Нам ни требаат не само студенти, туку и дипломирани доктори, правници, економисти, архитекти, политиколози, ИТ стручњаци, учители, сите што можат да му помогнат на својот народ.

Кој е интересот на младите? Што би требало да прават?

Моментално, младите се зачленуваат во политички партии за да добијат работа во државна администрација. Тоа е дел од поголем проблем во Македонија и пошироко, работа да се добива по партиска линија. Или се вработуваат на некои проекти за образование и ги учат децата да пишуваат и читаат. Ова второто е нешто што ние го правиме. Иако, знаете дека земјите од опкружувањето се во тешка

економска ситуација. Проблеми има и за не-Ромите. Но, нас не погодува расизмот, кој го зголемува нивото на проблеми и затоа се соочуваме со повисок степен на проблеми во однос на останатите. Како да го решиме тоа? Политиката е еден начин да се менува системот кој не држи понижени и не дозволува да ја подигнеме главата од материјално сиромаштво и психолошка тортура. Затоа и многу од вас се вклучуваат во политиката бидејќи имате потенцијал да ја подигнете главата. Кога велам политика не мислам само на политички партии. Тука спаѓаат и невладините организации, кои се занимаваат со оваа проблематика. Што се однесува до политиката, таа е моќ. Но, не може да ја добиете моќта, доколку одлучите некој да не ја изгуби моќта. Кој би прифатил да ви даде моќ? Никој. Мора да се борите, колективно да се организирате, како генерација која минимум 50 години е пред себе и која може да планира и да работи на долги патеки. Надежта за ромската заедница, не само во Македонија, туку и во цела Европа, е во студентите. И според мене тоа е единствена надеж. Невладиниот сектор има своја улога, но, таа не е доволно голема како Вашата. Како студенти треба да станете и да размислувате, бидејќи иднината е во ваши раце. Некои од Вас ќе мора да се посветат на колективниот интерес на ромската заедница. Вие сте иднината и можноста за идните генерации. Сите лидери во историјата, не биле лидери само од себе. Тие наследиле од предходните генерации и го унапредиле процесот понатаму. Не може да чекаме да најдеме лидер кој ќе биде само една личност која сите би ја следеле. Многу е важен политичкиот поглед на нашата ситуација, кој бара долгорочна перспектива и во кој

невладиниот сектор има свое место. Кога почнав да работам не знаев ниту каде почнувам, не знаев што е невладин сектор. Затоа што, невладината организација значи анти-владината организација. Имав луѓе околу себе, за секоја грешка не бев казнуван. Многу е битно да имате разбирање за луѓето околу Вас. Сфатете дека грешката е мајка на секој успех. Имав среќа што луѓето околу мене за секоја моја грешка не ме демотивираа. Лично, речиси никогаш не се претставувам како активист, заради тоа што активистот е поединец кој мора да биде дел од нешто поголемо, некоја поголема организација. Се гледам себе како поединец кој ги наследил лекциите и структурата од предходната генерација како основа за мојата работа, дека сум дел од борба која е многу поголема од мене. Јас треба да Ви оставам Вам и на другите, како следна генерација, многу повеќе од тоа што јас добив од генерацијата пред мене. Така, секоја генерација, ќе биде посилна и помудра од претходната, да создава политички и економски капитал за нашиот народ.

Како им помагате на студентите?

Во Будимпешта им помогаме на младите луѓе да формираат свои организации, свои мрежи, во кои може да ги искажете вашите погледи за ромскиот народ и светот. Вие сте многу побрзи од старите Ромски лидери во смисла на тоа дека многу брзо размислувате за модерниот свет, за иднината, технологијата ја користите многу побрзо од останатите. Но, сепак, овие проблеми со кои се соочуваме нема да се решат брзо и вашите очекувања не треба да бидат дека сè ќе се реши брзо. Тоа би траело неколку генерации. Исто така, им помагаме на луѓето што сакаат да студираат во Будимпешта.

Ромскиот Едукативен Фонд помага да ги завршите вашите студии. Потоа, помагаме во отворање организации и вмрежување, луѓето да работат заедно. Според мене, ова веќе многу повеќе зависи од Вас, не од СОРОС фондацијата. Ние можеби имаме пари, но го немаме тоа што го имате Вие. Нашата улога е само да помогнеме во тоа што Вие го имате - енергија, идеи, знаење и шанса да бидете поблиску до нашиот народ, отколку ние во Будимпешта. Ние не сме клучниот фактор. Вие младите, студентите, сте клучниот фактор, а нашата улога е да ги поддржиме оние меѓу Вас кои политички гледаат долгорочно, гледаат потенцијал, снага и мудрост во нашиот народ и се подготвени да работат со другите на промена на нашата заедница и системот кој не држи во ваква моментална ситуација.

Во Македонија најголема помош добиваме од СОРОС фондацијата во насока на реализација на проекти...

Што се однесува до меѓународната фондација, сакам да размислиме што би било да не е СОРОС фондацијата? Таа е упатена за ситуацијата на Ромите повеќе од 20 години. За сите овие години има потрошено повеќе од 200 000 000 \$ во повеќе од 20 држави во Европа. Што би се случило доколку Фондацијата не ги финансира проектите? Што ќе значи тоа за Ромската заедница, зависи од Вас. Одговорот не можеме да го дадеме ние. Меѓународните организации имаат сè помал интерес и се соочуваат со други предизвици - тероризам, миграција, економска криза во ЕУ и многу други проблеми. Сè помалку ние сме приоритет, се помалку се зборува за ситуацијата на Ромите во Европа. Шансите кои ги

имаме на меѓународно ниво се затвораат, не се отвораат. Што во принцип значи ова? Значи дека времето поминува. Ние сме работеле со години, сме пишувале извештаи до меѓународните организации со надеж дека тие ќе ги решат проблемите. Но, повеќе не можеме да сметаме на меѓународните организации, бидејќи и тие самите немаат метод на влијание врз државата која може да ги реши прашањата околу водата, канализацијата, домувањето, вработувањето, образованието. Посебно од земјите кои веќе се во ЕУ, додека нашите земји на Балканот се во процес на придружување. Доаѓа време каде што ние не би можеле да сметаме само на СОРОС фондацијата, меѓународните организации, време каде што треба да сметаме само на себе, да гледаме што можеме ние да направиме за нас, да водиме сопствена политика, а останатите да не поддржуваат и следат. Тоа е суштина на она што јас и моите колеги во РИО во Будимпешта го гледаме, што значи ромско лидерство. Тоа не е не-Ромите да не работат и помагаат нашиот народ да живее подобро, напротив. Тоа е ние да водиме, да превземеме одговорност, ние да ги дефинираме нашите цели и приоритети. Останатите да не следат и да ни помагаат, но ние мора да ја превземеме одговорноста за добри и за лоши одлуки.

За крај, Ваш совет кон Ромската заедница?

Ќе Ве потсетам на еден практичен пример од историјата. Германија по Втората светска војна економски била уништена. Но, после 30 години, Германците повторно биле движечка сила. Зошто? Една од клучните причини е нивното размислување за колективните проблеми и

интереси. Тие размислувале како проблемот што го имаат, не да го решат веднаш, туку мислеле и на генерациите што следат. Размислувале многу како да создаваат институции кои ќе ги решаваат проблемите долгорочно, да не зависат од еден лидер и една генерација, туку од институции кои имаат подолг живот од поединецот и кои може да се менуваат и унапредуваат од генерација во генерација, да одговорат на предизвиците и шансите на времето во кое живеат. Ситуацијата во која се наоѓа нашиот народ е резултат на повеќе генерациско систематско уништување на нашето економско, политичко и културно живеење. Проблемите со кои се соочуваме растат побрзо од она што ние можеме да го решиме. Но, денес имаме многу повеќе универзитетски образовани луѓе во однос на тоа пред 20 години. Многу наши луѓе кои отидоа на Запад и имаат приходи, тие имаат релативно подобри животни услови отколку што имале нивните родители. Тоа е надеж дека нашата снага може да расте. Така што имаме огромна шанса да бидеме се подобри во артикулирање и водење на нашата политика. За да нашиот народ може да ги почувствува позитивните резултати од нашето политичко работење, неколку генерации мора да работат напорно, континуирано и конзистентно. Не смееме да дозволиме нашето

политичко дејствување во следните 30 години да биде полошо отколку во претходните 30 години. Не е прашање како ќе ги решиме сите проблеми за година, две, три. Прашањето е што ќе оставиме ние на следната генерација? Кои и какви организации и институции оставаме на следните генерации да работат подобро отколку ние? Дали ќе оставиме организации во служба на нашите проритети? Дали нашите организации се институции во кои младите се добредојдени, можат да ги бранат своите интереси, во кои може да се развиваат и преземаат поголема одговорност? Дали нашите организации се институции во кои нашиот народ верува дека работат најдобро во одбрана на нашите интереси? Дали се институции во кои нашите луѓе може да придонесат со време и пари и дали тоа го прават со гордост? Посилни ромски организации, посилни ромски медиуми, искуство забележано како архива од која следните генерации треба и може да учат на нашите грешки и успеси. Тоа е тоа што треба да го оставиме: ромски организации како политички институции во кои веруваме, институции на кои сме горди и кои, константно, можат да работат на интересите на нашиот народ во следните неколку генерации.

